כולהו כרבה לא אמרי ההוא ידיעה לדורות היא כרבי זירא נמי לא אמרי ההוא לימות המשיח הוא דכתיב ור' זירא א"כ לימא קרא וחופה תהיה לצל יומם ומאי וסוכה תהיה לצל יומם שמעת מינה תרתי כרבא נמי לא אמרי משום קושיא דאביי כמאן אזלא הא דאמר ר' יאשיה אמר רב מחלוקת בשאין דפנות מגיעות לסכך אבל דפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן כרבה דאמר משום דלא שלטא בה עינא וכיון דדפנות מגיעות לסכך משלט שלטא בה עינא כמאן אזלא הא דאמר רב הונא אמר רב מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות על ארבע אמות אבל יש בה יותר מארבע אמות על ארבע אמות אפי' למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן כרבי זירא דאמר משום צל הוא וכיון דרויחא איכא צל סוכה כמאן אזלא הא דאמר רב חנן בר רבה אמר רב מחלוקת בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו אבל מחזקת יותר מכדי ראשו ורובו ושולחנו אפי' למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן דלא כחד בשלמא דרבי יאשיה פליגא אדרב הונא ורב חנן בר רבה דאינהו קא יהבי שעורא במשכא ואיהו לא קא יהיב שעורא במשכא אלא רב הונא ורב חנן בר רבה נימא בהכשר סוכה קמיפלגי דמר סבר הכשר סוכה בארבע אמות ומר סבר הכשר סוכה במחזקת ראשו ורובו ושולחנו לא דכולי עלמא הכשר סוכה ראשו ורובו ושולחנו והכא בהא קמיפלגי דמר סבר במחזקת ראשו ורובו ושולחנו פליגי אבל יותר מראשו ורובו ושולחנו ד"ה כשרה ומר סבר מראשו ורובו ושולחנו עד ד' אמות פליגי אבל יותר מד' אמות דברי הכל כשרה מיתיבי סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה אמר רבי יהודה מעשה בהילני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר אמרו לו משם ראייה אשה היתה ופטורה מן הסוכה אמר להן והלא שבעה בנים הוו לה ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים למה לי למיתני ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים הכי קאמר להו כי תאמרו בנים קטנים היו וקטנים פטורין מן הסוכה כיון דשבעה הוו אי אפשר דלא הוי בהו חד שאינו צריך לאמו וכי תימרו קטן שאינו צריך לאמו מדרבנן הוא דמיחייב ואיהי בדרבנן לא משגחה ת"ש ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים בשלמא למ"ד בשאין דפנות מגיעות לסכך מחלוקת דרכה של מלכה לישב בסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך

משום

רש"י

כולהו. הנך אמוראי: **כרבה לא אמרי.** דיליף מלמען ידעו: **ההוא.** לאו בידיעה דישיבת סוכה קא אמר אלא בידיעות דורות הבאין היקף סוכות ענני כבוד הנעשה לאבות: **לימות המשיח.** אותם סוכות יהיו לצל לעונג ולמסתור אבל סוכת מצוה אינה לצל: **תרתי.** דאין שם סוכה אלא העשויה לצל דהאיא דימות המשיח משום דעשויה לצל קרויה סוכה: **משום קושיא דאביי.** דעשה מחיצות של ברזל ושיעורא לא משמע להו הואיל וקרא לאו דוקא ערלאי נקט לא ילפינן מיניה שיעורא: **כמאן.** מהנך אמוראי דלעיל אזלא הך כו': **מחלוקת.** דר' יהודה ורבנן: **משלט שלטא בה עינא.** דהך דפנות דאי טעמא משום ערלאי הוא או משום צל בדפנות מגיעות לסכך אמאי מודו רבנן: ה"ג **מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות על ארבע אמות אבל יש בה יותר כו':** **משום צל.** דאי משום משלט עינא בטפי מד' אמות פורתא ד) לא שלטא בה עינא: הכי גרסינן **מחלוקת בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו כו'.** ואם תאמר קשיא דרב אדרב אמוראי נינהו ואליבא דרב: (א) **כמאן דלא כחד.** מהנך דלעיל דמפרשי טעמא דעשרים אמה דלאי משום משלט עינא בשיעורא דיותר מכדי ראשו ורובו ושלחנו (נמי) לא שלטא וצל נמי ליכא ומחיצות קבע נמי בעינא: **ראשו ורובו.** דרך סעודתן בהסיבה היתה על מטות ומסובין על צד שמאלם ואין אוכלין זקופין ויושבין כמותו לפיכך הוצרך לומר ראשו ורובו לאפוקי קטנה שראשו נכנס בה ושלחנו ולא רובו או ראשו ורובו ולא שלחנו: **למשכא.** למשך הסוכה דאמר בין גדולה בין קטנה לא נחלקו אלא בשאין דפנות מגיעות: **אלא רב הונא ורב חנן.** דאמרי טעמא דרבנן בשיעורא דמשכא הוא ומר אמר ד"א ומר אמר ראשו ורובו ושלחנו: **נימא בהכשר סוכה.** באורכה וברחבה פליגי דתרווייהו אית להו דכי פליגי רבנן בסוכה המצומצמת בשיעור הכשר אורך סוכה פליגי ובטפי מיהא מכשרי אפילו היא גבוהה דכיון דרויחא איכא צל סכך או טעמא אחרינא להכשירה דרב הונא סבר אי אפשר להעמיד מחלוקתן בפחותה מד' אמות דאם כן בלאו גבוהה מעשרים אמה פסולה דהכשר סוכה בארבע אמות כרבי דאמר לקמן הכי (דף ג.): **אבל יותר מכדי ראשו כו' כשירה.** וטעמא דפסול למעלה מעשרים לא ידיע לן כדאמרן לעיל דהך לא כחד: **ומר סבר ככדי ראשו ורובו ושלחנו.** וכן ביותר עד ד' אמות פליגי בגובה וטעמא משום צל אבל ביותר מד' לא פליגי דכיון דרויחא איכא צל: **מיתיבי.** להנך אמוראי דפרישו דפלוגתא דמתני' כדמפרש והולך: **קטן שאינו צריך לאמו.** אמרינן לקמן (דף כח.) דמחייב לחנכו במצות סוכה: **מדרבנן.** שהוזקקו להרגיל את הקטן למצוה שהוא ראוי לה כדי שיהא מחונך ורגיל למצות:

משום

תוספות

כרבי זירא לא אמרי. הא דלא קאמר משום קושיא דאביי דקאמר על רבה משום דרבי זירא שני לאביי שפיר:

וכיון דדפנות מגיעות לסכך מישלט שלטא ביה עינא. ולא דמי לנר חנוכה וקורת מבוי דלא חשיב היכר למעלה מעשרים אע"פ שהקורה על גבי כתלים דהתם קורה טפח לא שליט בה עינא כמו בסוכה דרחבה טובא: **יש בה יותר מארבע אמות אפילו למעלה מעשרים כשירה.** לבסוף מסיק דרב הונא סבר מראשו ורובו ושולחנו עד ד' אמות פליגי יותר מד' אמות כשרה ותימה וכי נכשיר ברחבה משהו יתר מד' אמות אם היתה גבוהה מעשרים אפילו טובא הא ודאי אין כאן צל סוכה וי"ל דלעולם צריך הרוחב לפי הגובה לפי חשבון ד' אמות לעשרים אי נמי קים להו לרבנן דאפילו בגובה אלף אי אפשר שלא יהא כאן צל סכך פורתא אם היתה רחבה יותר מד' אמות כדאשכחן בפרק יוה"כ (יומא דף פ:) גבי כותבת הגסה דמייתבא דעתא דאמרינן כולי עלמא טובא עוג מלך הבשן פורתא: **כרבי זירא דאמר משום צל.** אבל כרבה דאמר משום מישלט עינא לא דאפילו רחבה טובא לא שלטא בה עינא:

כמאן דלא כחד. ודברי רב חנן בר רבה צריכה טעמא ויש מפרשים משום דהוה ליה כלול של תרנגולין כיון דגביהה וקטינה כולי האי אבל מחזקת טפי מכדי ראשו נפקא מכלל לול של תרנגולין לאקרויי סוכה. הכי גר"ח: **בשלמא** דר' יאשיה דרב חנן ודרב הונא לא פליגי אדר' יאשי' דלא יהיב שיעורא למשבא כו'. וכתב רבינו חננאל ויש שגורסין פליגא: **עד ארבעים וחמשים אמה.** כי האי גוונא קתני גבי מבוי בריש עירובין (דף ב:) ולא תיקשי דלא דייק הכא השתא חמשים כשרה ארבעים מיבעיא כדדייקינן בריש אלמנה ניזונית (כתובות דף נו.) גבי אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונותיה איבדה מזונותיה ובסוף ב"ק (דף קיח:) גבי לוקחין מן הרועים ארבע וחמש לאן ארבע וחמש גיזין דהתם ניחא דהוי זו ואין צריך לומר זו משום הכי קשיא ליה אבל קשיא מההיא דפרק בנות כותים (נדה לו:) גבי קישוי דקאמר רבי מאיר אפילו ארבעים וחמשים יום ופריך עלה השתא חמשים מקשיא ארבעים מיבעיא ויש לומר דאיכא לשנויי הכא כי ההוא לישנא דמשני בריש מפנין (שבת דף קכו.) ארבע וחמש כדאמרי אינשי וה"ה אפילו טובא אבל לגבי קישוי לא שייך לשנויי הכי דלא מיסתבר שיהא קישוי לעולם וכן פרק במה אשה יוצאה (שם ס: ושם) גבי סנדל המסומר שנשתיירו בו ד' וחמש פשיטא ליה דלא שרינן טובא ובריש אע"פ (כתובות נז.) גבי משהה אדם אשתו ב' וג' שנים בלא כתובה ועוד התם (דף ס. ושם) גבי יונק תינוק והולך אפילו ארבע וחמש שנים בהני שייך לומר ה"ה אפילו טובא:

לא

רבינו חננאל

כולהי הני אמוראי כרבה לא אמרי משום דסבירא להו מרהאי ידיעה דכתי' בה קרא, ליתא ידיעה למאן דיתיב בסוכה דצריך היושב שיעור ידיעתו כי יושב בסכך של אותה סוכה, אלא ידיעה לדורות, כלומר הדורות הבאין כיון שרואין שעושין סוכות ומניחין בית דירתם, ויושבין בימות החג בסוכה, שואלין מפ[נ]י מה עושין כן ומגידין להן אבותיהם מעשה יציאת מצרים. ודר' זירא סוכה לימות המשיח היא. כלומר ישיבת ישראל בשלוה בלי פחד, או אפילו במדבר במקום שאין שם לא חומה ולא עיר, ואין חוששין אלא לחמה או לזרם מטר, וסוכה לצל ולמחסה דיי, ולא נלמד ממנה דין סוכה של מצוה. ומשני ר' זירא אי הכי ליכתוב חופה בלשון כיסוי, כלומר דבר המכסה והמסתיר מן השמש ומן המטר, אמאי כתיב בלשון סוכה, ללמדך כי גם סוכה של מצוה בעינין זה היא מצוותה. (כרבה) [כרבא] נמי לא אמרי משום קושיא דאביי כו'. הא דאמר ר' יאשיה אמר רב מחלוקת תנא קמא דמתני' ור' יהודה, בשאין דפנות מגיעות לסכך, אלא העמד דופן [י'] טפחים או יותר תחת הסכך והשאר הניחו בלא דופן, כדי שיהא האויר נכנס בו. אבל אם מגיעות לסכך אפי' למעלה מכ' אמ' כשרה, כרבה דאמר משום ידיעה היא. וקיימא לן כרבה דהא א) כל מיליה כרב (הונא) עביד. והא דאמר רב הונא משמיה דרב, מחלוקת בשאין בה אלא ד' על ד' אמות כו'. והא דאמר רב חנן משמיה דרב, מחלוקת כשאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושולחנו כו'. דבריהן פשוטין הן. נמצאו שמועות שלשתן משמיה דרב, ואמרינן בשלמא שמועה דרבי יאשיה לא פליגא אשמעתא דרב הונא ורב חנן, משום דלא אורי אלא הכשר בדפנות אבל בשיעור משך לא אורי. ויש מי שגורס פליגא, ופשוטה היא. אלא רב הונא ורב חנן בר רבה נימא בהכשר סוכה פליגי, אליבא דרב. ושנינן לא כולי עלמא הכשר סוכה במחזקת ראשו ורובו ושלחנו, ובהא פליגי. מר סבר רב חנן בר רבה במחזקת ראשו ורובו פליגי, אבל אם היא רחבה יתיר מזה השיעור אפילו גבוהה מכ' אמה אפילו לת"ק כשר, וכ"ש לר' יהודה. ורב הונא סבר מכדי ראשו ורובו ושלחנו עד ד' אמות על ד' אמות פליגי, יתר מד' אמות על ד' אמות, אפילו גבוהה מכ' אמה כשרה לדברי הכל. ומותבינן מהא דתניא סוכה שהיא גבוהה מכ' אמה פסולה, ור' יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה, אמר ר' יהודה מעשה בסוכת הילני המלכה שהיתה גבוהה מכ' אמה (והיה) [והיו] זקנים נכנסין אצלה ולא אמרו לה דבר. ירושלמי אמרו לו מפני שהיא אשה ואין אשה מצווה במצות, ואמר להם והלא ז' בנים היו לה תלמידי חכמים. אית לך למימר בסוכת מלכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושלחנו, אלא כשאין הדפנות מגיעות לסכך, דכך אורחייהו דעתירייא למעבד דפנתא קלילן די יהא קרורא עייל. פי' מן קדר הלכתי בלא חמה. דייקינן מינה, דלא מייתי ראיה מסוכת הילני המלכה אלא בדבר שחלקו והביא סיוע לדבריו, עכשיו אם תאמר כשאין הדפנות מגיעות לסכך חלוקתם שפיר(ו), שדרך המלכה לישב בסוכה כעין זו.

מסורת הש"ס

א) [תוספ' רפ"א], ב) [שבת כט: ושם נסמן], ג) [תיבת פורתא אין לו מובן ואולי צ"ל נמי לא שלטה בה], ד) גמ"א טפי: נמי, ה) [וע"ע תוס' שבת ס: ד"ה השתא ועירובין ב: ד"ה עד וכתובות נז. ד"ה שתים ויקף ס. ד"ה ר"י וכב"מ מה. ד"ה השתא ונדה לו: ד"ה ארבעים],

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כמאן דלא הד"א עם ד"ה ראשו ורובו:

* * *

גליון הש"ס

גמ' אר"י מעשה בהילני המלכה. עיין עירובין דף ל' ע"א תד"ה מיכל ועיין בראב"ן סימן פ"ו: שם מדרבנן הוא דמחייב. עיין יומא דף פב ע"א תוס' ד"ה כן שמעה וכמ"ש שם היתה מתכוונת למצוה בעלמא וק"ל ואיך אמרו בסוגי' וכ"ת קטן שא"צ לאמו מדרבנן הוא דמחייב ואיהי בדרבנן לא משגחה ת"ש ועוד וכו'. הא לפי מדרבנן לא מיחייבה איהי לחנך אותם ולע"ג: תוס' ד"ה יש בה וכו'. לפי חשבון ד"א לעשרים. עי' תשובת תשב"ץ ח"א סימן קטו:

* * *

מוסף רש"י

משום ראיה בתמיה (לקמן כח.).

א) [עי' בר"ף שכ' ואיכא מ"ד הלכתא כרבה דכל מילי כרב עביד ופשט שכיון על רבינו הר"ח ז"ל].